BMIJ
ISSN: 2148-2586

BUSINESS & MANAGEMENT STUDIES: AN INTERNATIONAL JOURNAL

Vol.: 6 Issue: 2 Year: 2018, pp. 508-523

Citation: Kesgingöz H. (2018) Türkiye'nin Tarım Sektörünün Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemiyle Analizi, BMIJ, (2018), 6(2): 508-523 doi: http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v6i2.267

TÜRKİYE'NİN TARIM SEKTÖRÜNÜN KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER YÖNTEMİYLE ANALİZİ

Hayrettin KESGİNGÖZ[1]

Received Date (Başvuru Tarihi): 09/07/2018
Accepted Date (Kabul Tarihi): 28/07/2018
Published Date (Yayın Tarihi): 02/09/2018

ÖZ

Türkiye için tarım sektörü dış ticaretin ve ekonomik kalkınmanın önemli bir parçasıdır. Bugün, dünya konjonktüründe özellikle tarım sektöründe Türkiye birçok tarımsal gıda ürününün üreticisi ve aynı zamanda ihracatçısıdır. Bu çalışmada Türkiye'nin tarım sektörünün ayrıntılı bir şekilde 24 fasıla göre karşılaştırmalı üstünlüğünün olup olmadığı analiz edilmiştir. Çalışmada Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ), Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ), Ticaret Dengesi İndeksinden (TDİ) yararlanılmış ve tarım sektörünün ürün haritası oluşturulmuştur. Analizde kullanılan veriler 2001-2017 dönemine ait Uluslararası Ticaret Merkezi'nden (INTRACEN) sağlanmıştır. Hesaplanan AKÜ ve ASKÜ sonuçlarına göre tarım potansiyeli yüksek olan Türkiye 24 fasıldan 12'sinde karşılaştırmalı üstünlüğe, 11'inde rekabet gücüne sahiptir. Ayrıca Ticaret Dengesi İndeks (TDİ) değerlerine göre Türkiye 18 fasılda da net ihracatçı ülke konumundadır. Tarım sektörü ürün haritasına göre ise 24 fasılın 9'unda 2001 yılından bugüne kadar Türkiye, dünya ihracatında söz sahibidir. Fasıl sayılarına göre Türkiye'nin tarım sektöründeki karşılaştırmalı üstünlük oranı %50, rekabet gücü oranı %46 ve net ihracat gücü oranı ise %75'dir.

Anahtar Kelimeler: *Dış Ticaret, Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi, Tarım Sektörü*

Jel Kodları: *F1, F14, Q17*

THE ANALYSIS OF TURKISH AGRICULTURAL SECTOR BY COMPARATIVE ADVANTAGE METHOD

ABSTRACT

Agricultural industry is an important part of both foreign trade and economic development for Turkey. Today, Turkey is both a producer and an exporter of many agricultural products in the world conjuncture. In this research, we queried whether Turkish agricultural industry has comparative advantage according to 24 chapters. We used Revealed Comparative Advantage (RCA), Revealed Symmetric Comparative Advantage (RSCA), Trade Equilibrium Index (TEI) and created product map of Turkish agricultural sector in our analysis. Data used in this research are provided from International Trade Centre (INTRADE) and belong to the period between 2001and 2017. According to the results of RCA and RSCA calculated in this research, Turkey which has great agricultural potential has a comparative advantage in 12 chapters and a competitive power in 11 chapters. Additionally, Turkey is a country which is a net exporter in 18 chapters according to TEI values. Agricultural sector product map reveals that Turkey has occupied an important place in 9 of 24 chapters export since 2001. Shortly, the comparative advantage ratio of Turkey in Agricultural sector is 50%, competitive power ratio is 46% and net export power is 75% due to chapter numbers.

Key Words*: Comparative Advantage, Foreign Trade, Agriculture Sector*

JEL Codes: *F1, F14, Q17*

[1] Dr. Öğretim Üyesi, Karabük Üniversitesi, hayrettinkesgingoz@karabuk.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-5143-4891

1. GİRİŞ

Büyümenin motoru olarak adlandırılan tarım sektörü ileriye doğru bağlantıları da düşünülürse Türkiye için oldukça önemli bir sektördür. Tarım sektörü istihdam sağlamasının yanında milli geliri arttırıp ihracata ve kırsal kalkınmaya önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkılara ilaveten tarım sektörü toplumda yoksulluğun azaltılmasında, cinsiyet eşitliği sağlanmasında, gıda güvenliği ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkin bir rol oynamaktadır (Özertan, 2013: 12).

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin tarım sektörünün, karşılaştırmalı üstünlükler yöntemiyle ayrıntılı bir şekilde analiz etmektir. Analiz sonucunda Türkiye'nin tarım sektöründe hangi fasıllarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu ve hangi fasıllarda dezavantajlı olduğunun tespit edilerek tarım sektörünün dış ticaret ürün haritası çıkarılmıştır. Bu amaçla tarım sektörünün 24 fasıllı için Harmonize Sistem (HS) 2 haneli sınıflandırma düzeyi kullanılmıştır. 2001-2017 yıllarına ait dış ticaret verileriyle karşılaştırmalı üstünlükler yönteminin analizi Balassa endeksi dediğimiz Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük (AKÜ) endeksi, Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ) endeksi ve Ticaret Dengesi İndeksi (TDİ) değerleriyle yapılmıştır. Ayrıca analiz sonucunda Türkiye'nin fasıllara göre ürün haritası çıkarılmıştır. Bu çalışma, Türkiye için tarım sektörünün hangi fasıllarda karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde karşılaştırmalı üstünlükler teorisi kavramsal olarak anlatılmıştır. İkinci bölümde literatür taramasına yer verilmiştir. Ardından üçüncü bölümde çalışmanın analizinde kullanılacak materyal ve yöntem hakkında bilgiler verilmiştir. Dördüncü ve son bölümde ise analiz sonuçlarıyla Türkiye'nin tarım sektöründe hangi fasıllarda karşılaştırmalı üstünlüğünün olduğunu, hangi fasıllarda rekabetçi bir yapıya sahip olduğunu ve hangi fasıllarda net ihracatçı konumda olduğu belirlenip Türkiye'nin tarım ürünleri haritası çıkarılarak çalışma tamamlanmıştır.

2. KAVRAMSAL OLARAK KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER TEORİSİ

Serbest ticaretin ekonomiye ve ekonomik refaha katkısının olacağını öne süren ekonomistler bu görüşlerini karşılaştırmalı üstünlük teorisine dayanarak söylemişlerdir (Bernhofen, 2005). Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi David Ricardo'ya kadar dayanan uluslararası ticaret teorilerinden birisidir. Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisine göre; bir ülke ticaret yaptığı diğer ülkeye göre nispi olarak ucuza ürettiği malları ihraç etmeli ve nispi olarak pahalıya ürettiği malları ise ithal etmelidir. Böylece ülkeler dış ticaretten

kazançlar sağlayıp bu sayede ülke refahının da artmasını sağlayacaklardır temeline dayanmaktadır (Sharma, 2004). Böylece ülkeler ticarette rekabet üstünlüğü sağlayacaklardır. Ricardo'ya göre karşılaştırmalı üstünlükler teorisi uluslararası ticaretin temelini oluştururken, paranın geçerli olmadığı, dış ticarette kotanın olmadığı, iki ülke ve iki ürün ve teknolojik gelişmişliğin olmadığı gibi varsayımlara dayanan bir teoridir. Bu varsayımlarla birlikte karşılaştırmalı üstünlükler teorisi daha iyi anlaşılırken teorideki bazı eksikliklerde göze çarpmaktadır. Bu eksiklikler; teorinin emek değer teorisine dayanması, teoride ülkeler arası iş gücü verimliliğindeki farklılıkların açıklanmaması, teoride işgücünün ülke içinde hareketli fakat ülkeler arası hareketsiz olması ve teorinin arza dayalı statik bir teori olmasıdır (Seyidoğlu, 2015). Ayrıca Ricardo bu teoride fiziksel ve doğal etkiler üzerinde dururken Ricardo'dan sonra gelen ekonomistler Mill, Marshall, Heckscher-Ohlin ise faktör donatımı, insan ve teknoloji gibi faktörler üzerinde durarak karşılaştırmalı üstünlükler teorisini geliştirmişlerdir (Goldin, 1990).

Karşılaştırmalı üstünlükler teorisinde ülkelerin nispi ticaret performansının ölçülmesinde kullanılan yöntem; Balassa'nın Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük Katsayısıdır. Bu katsayı hangi sektörün rekabet avantajına sahip olup hangisinin olmadığının belirlenmesinde kullanılan katsayısıdır. Ayrıntılı olarak Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlük katsayısı çalışmanın yöntem bölümünde ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Ulusal ve uluslararası ölçekte yapılan çalışmalar genelde ülke sektörünün belirli bir fasılı için yapılmıştır. Özellikle tarım sektörü için 24 fasılın üstünlüklerinin, rekabet gücünün, net ihracat veya net ithalattaki durumunun belirlendiği ayrıca bulunan sonuçlara göre tarım sektörünün ürün haritasının çıkarıldığı bir çalışma literatürde az denilecek kadardır. Bu çalışma bu yönüyle literatüre hem katkı yapacak hem de Türkiye'deki tarım sektörü için ayrıntılı bir analiz olmasıyla tarım sektörünün bütün olarak görülmesini sağlayacaktır. Literatürde ulusal ve uluslararası ölçekte yapılan tarım sektörü için açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler (AKÜ) yöntemi kullanılarak yapılan çalışmalar Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1: Ulusal ve Uluslararası Ölçekte Yapılan Çalışmalar

Yazar/Yıl	**Örneklem-Yöntem**	**Sonuç**
Rana (1988)	1965-1984, 13 Asya Pasifik Ülkesi-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	13 Asya Pasifik ülkesi için karşılaştırmalı rekabet avantajı bulunmaktadır.
Yılmaz (2003)	1996-1999, Türkiye, AB, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Romanya, Polonya-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Tüm ülkeler emek yoğun malların ihracatında üstünlüğe sahiptir
Wolff (2003)	1947-1996, ABD-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	İhraç malları ithal mallarına göre daha ar-ge yoğundur.
Erlat-Erlat (2004)	1990-2002, Türkiye-12 Ortadoğu Ülkesi-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip en çok sektör Türkiye'dedir.
Kutlu (2005)	1996-2004, Türkiye-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Türkiye rekabet gücüne tarım ve sanayi sektörlerinde sahipken madencilik sektöründe sahip değildir.
Amighini (2005)	1991 ve 2001, Çin-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	1991 yılından 2001 yılına gelindiğinde, niteliksiz işgücü mallarının rekabet avantajı devam etmektedir.
Vergil-Yıldırım (2006)	1993-2002, Türkiye-AB-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Türkiye için gümrük birliği ileri teknolojik mallarda rekabet gücünü olumlu etkilerken, sermaye yoğun mallarda olumsuz etkilemektedir.
Veeramani (2006)	1980-2003, Çin ve Hindistan-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Çin ve Hindistan emek yoğun mallarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir.
Levkovych (2008)	1996-2005, Orta Asya Ülkeleri-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Buğday ihracatında Orta Asya ülkelerinden sadece Kazakistan rekabet gücüne sahip iken, pamuk ihracatında ise Orta Asya ülkelerinin tamamının rekabet gücüne sahip oldukları saptanmıştır.
Türker (2009)	1990-2005, Türkiye-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Gümrük birliği Türkiye'nin rekabet gücünü sadece bazı ürünlerde olumlu etkilemiştir.
Şimşek-Sadat (2009)	1997-2005, Türkiye-ECO-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Türkiye emek yoğun sektörlerde karşılaştırmalı üstünlüğe sahipken, hammadde yoğun sektörlerde ise karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir.
Kösekahyaoğlu-Özdamar (2011)	1990-2009, Türkiye, Çin, Hindistan-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Türkiye, Çin ve Hindistan'ın rekabet gücü emek yoğun mallara dayanırken Hindistan sermaye yoğun mallara önem vermektedir.

Çeştepe (2012)	1999-2009, Türkiye-Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleri-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle endüstri-içi ticareti düşük, işlenmiş mallar için yüksek ve Türkiye rekabet gücüne sahiptir.
Bojnec-Ferto (2014)	2000-2011, AB-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Belçika, Danimarka, Hollanda, Fransa ve İrlanda süt sektöründe rekabet gücüne sahiptirler.
Sarker-Ratnasena (2014),	1961-2011, Kanada-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Kanada buğday ihracatında karşılaştırmalı avantaja sahipken sığır eti ihracatında karşılaştırmalı dezavantaja sahiptir.
Maksymets-Lönnstedt (2015)	1995-2001, ABD, İsviçre, Ukrayna, Çin-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Bu ülkelerin dünya orman ürünleri ticaretinde rekabet gücüne sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
Bashimov (2015)	2001-2013, Rusya-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Rusya'nın orman ürünleri sanayisinde rekabet gücüne sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Bashimov (2015)	2001-2013, Özbekistan-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Özbekistan'ın pamuk ihracatındaki rekabet gücünün giderek zayıfladığı saptanmıştır.
Çiçek-Bashimov (2016)	2001-2012, Orta Asya Ülkeleri-Karşılaştırmalı Üstünlükler Yöntemi	Orta Asya ülkelerinin (Kazakistan hariç) pamuk ticaretinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları belirlenmiştir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yapılan çalışmaların sonuç kısımlarından görüldüğü gibi, literatürde tarım sektörünü 24 ayrı fasılda ayrıntılı olarak inceleyen ve tarım sektörünün ürün haritasını karşılaştırmalı üstünlükler yöntemiyle analiz eden çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma bu yönüyle literatüre katkı niteliğindedir.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Uluslararası ticarete konu olan mallar için kullanılan ticari sınıflandırma sistemi olan Harmonize Sistem (HS Code) yöntemi ile çalışmada 2001-2017 dönemi için Türkiye'nin tarım sektörüne ait 24 fasılın ihracat ve ithalat verileri kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışmadaki veriler uluslararası ticaret merkezi (INTRACEN) veri tabanından alınmıştır. HS sınıflandırmasına göre tarım sektörü 24 fasıldan oluşmaktadır. Bu fasıllar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: HS Sınıflandırmasında Yer Alan Tarım Sektörüne Ait Ürün Kod Ve İsimleri

Ürün Kodu	Ürün Adı
01	Canlı hayvanlar
02	Etler ve yenilen sadakat
03	Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar
04	Süt ürünleri, yumurtalar, tabii bal, diğer yenilebilir hayvansal menşeli ürünler
05	Diğer hayvansal menşeli ürünler
06	Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler; yumrular, kökler ve benzerleri; kesme çiçekler ve süs yaprakları
07	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular
08	Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları
09	Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat
10	Hububat
11	Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday glüteni
12	Yağlı tohum ve meyveler; muhtelif tane, tohum ve meyveler; sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler; saman ve kaba yem
13	Lak, sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar
14	Örülmeye elverişli bitkisel maddeler, tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan bitkisel ürünler
15	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar; yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar
16	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları
17	Şeker ve şeker mamulleri
18	Kakao ve kakao müstahzarları
19	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri
20	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar
21	Yenilen çeşitli gıda müstahzarları (kahve hülasaları, çay hülasaları, mayalar, soslar, diyet mamaları, vb.)
22	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke
23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri; hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler
24	Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler

Kaynak: INTRACEN Veri Tabanı

Türkiye'nin tarım sektörünün karşılaştırmalı üstünlüğünün belirlenmesinde kullanılan en yaygın yöntemlerden birisi Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (AKÜ) yöntemidir. Açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükleri ilk olarak Liesner (1958) ortaya atmış fakat Ballassa (1965) tarafından işlevsel hale getirilmiştir. Balassa (1965)'nın işlevsel hale getirdiği AKÜ endeksi, karşılaştırmalı üstünlüğün gerçek biçimini ortaya koyan ticaret sonrası verilerle ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olup olmadığını ifade etmektedir. AKÜ endeksi ülkelerin sahip olduğu sektörlerinin güçlü veya zayıf durumlarının ampirik olarak kanıtlanmasında kullanılır (Altay: 2008). Ballassa'nın AKÜ indeksi şu şekilde ifade edilmektedir.

$$AK\ddot{U}ak = \left(\frac{Xak}{Xk}\right)/\left(\frac{Xa1}{X1}\right) \quad (1)$$

Burada $AK\ddot{U}ak$; k ülkesinin a malı için AKÜ indeksini

Xak : k ülkesinin a malı ihracatı

Xk : k ülkesinin toplam ihracatı

$Xa1$: a malı dünya ihracatı

$X1$: toplam dünya ihracatını göstermektedir.

AKÜ endeks değerinin 1'den büyük olması ülkenin o mal türünde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu anlamına gelmektedir. AKÜ endeks değerinin 1'den küçük olması ise ülkenin o mal türünde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığını yani dünyadaki ihracata oranla dezavantajlı durumda olduğu anlamındadır (Utkulu ve İmer, 2009; Şahinli,2011; Ervani,2013; Mushanyuri ve Mzumara,2013). Ülkelerin hangi ürünlerde karşılaştırmalı üstünlüklere sahip olup olmadığının analizi olan AKÜ endeksi; eğer AKÜ>4 ise ilgili fasıl, sektör veya ülke güçlü bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. 2<AKÜ<4 ise ilgili fasıl, sektör veya ülke orta derecede bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahip, 1<AKÜ<2 ise ilgili fasıl, sektör veya ülke zayıf bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. 0<AKÜ<1 ise de karşılaştırmalı dezavantaj durumu geçerlidir (Hiploopen ve Marrewijk,2001).

Türkiye'nin tarım sektörünün karşılaştırmalı üstünlüğünün belirlenmesinde kullanılan ikinci yöntem AKÜ endeksi yönteminin geliştirilmesiyle elde edilen Açıklanmış Simetrik Karşılaştırmalı Üstünlükler (ASKÜ) endeksidir. ASKÜ indeksi şu şekilde ifade edilmektedir.

$$ASK\ddot{U} = (AK\ddot{U} - 1)/(AK\ddot{U} + 1) \quad \ldots\ldots (2)$$

ASKÜ indeksi -1 ile + 1 değeri arasındadır. Endeks değeri pozitif ise ilgili fasıl, sektör veya ülke rekabet gücüne göre karşılaştırmalı avantaja sahipken, endeks değeri negatif ise ilgili fasıl, sektör veya ülke rekabet gücü için karşılaştırmalı dezavantaj durumu geçerlidir (Laursen, 1998).

Türkiye'nin tarım sektörünün karşılaştırmalı üstünlüğünün belirlenmesinde kullanılan üçüncü yöntem de Ticaret Dengesi İndeksidir (TDİ). Bu indeks bir ülkenin ilgili üründe net ihracatçı veya net ithalatçı olup olmadığını belirlemek için kullanılmaktadır (Widodo, 2008; Ishchukova ve Smutka, 2013). TDİ şu şekilde ifade edilmektedir.

$$TD\dot{I} = (Xij - Mij)/(Xij + Mij) \quad \ldots\ldots (3)$$

İ ülkeyi, j ürünü, X ihracatı, M ise ithalatı göstermektedir. TDİ endeks değeri -1 ile + 1 değeri arasında bir değer almaktadır. TDİ değeri pozitif ise ülke net ihracatçı, negatif ise ülke net ithalatçı, 0 ise ülkenin ihracat ve ithalat değerlerinin birbirine eşit olduğu söylenir (Amighini, 2005; Özçalık ve Okur, 2013; Ma, 2013; Topçu ve Sarıgül, 2015).

ASKÜ ve TDİ kullanılarak fasıl, sektör veya ülkenin üretim haritası oluşturulmaktadır. Üretim haritası A, B, C, D olarak dört gruptan oluşmaktadır. Bu gruplar aşağıdaki gibi açıklanabilir (Widodo, 2008):

A: (ASKÜ>0, TDİ>0) ise Karşılaştırmalı Üstünlük ve Net İhracatçı

B: (ASKÜ>0, TDİ<0) ise Karşılaştırmalı Üstünlük ve Net İthalatçı

C: (ASKÜ<0, TDİ>0) ise Karşılaştırmalı Dezavantaj ve Net İhracatçı

D: (ASKÜ<0, TDİ<0) ise Karşılaştırmalı Dezavantaj ve Net İthalatçı durumları söz konusudur.

Ürün haritasında ülkelerin fasılları için A grubunun çoğunlukta olması en çok istenilen durumdur. A grubunun çok olması ilgili ülkenin o fasılda net ihracatçı ve karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunu göstermektedir. D grubu ise tercih edilmeyen bir durumdur. D grubunun anlamı ülkenin ilgili fasılda karşılaştırmalı dezavantajlı olduğunun o fasıl için de net ithalatçı olunduğunun göstergesidir.

5. ANALİZ SONUÇLARI

Türkiye'nin tarım sektörünün 24 fasıla göre karşılaştırmalı üstünlükler yöntemiyle analiz sonuçları tablolar halinde sırasıyla verilmiştir. İlk olarak tablo 3'de Türkiye'nin Tarım Sektörünün AKÜ İndeks Değerleri 2001-2017 yıllarına ait 24 fasıl için hesaplanmıştır.

Tablo 3: Türkiye'nin Tarım Sektörünün AKÜ İndeks Değerleri

Fasıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	AKÜ Ortalaması	Üstünlük Derecesi
1	0,95	0,52	0,12	0,09	0,06	0,08	0,06	0,09	0,17	0,05	0,04	0,04	0,07	0,13	0,19	0,15	0,43	0,19	**Dezavantaj**
2	0,08	0,06	0,06	0,06	0,08	0,06	0,08	0,11	0,21	0,28	0,45	0,55	0,62	0,60	0,45	0,37	1,47	0,33	**Dezavantaj**
3	0,25	0,40	0,41	0,49	0,50	0,52	0,52	0,64	0,55	0,51	0,55	0,52	0,62	0,67	0,73	0,75	2,10	0,63	**Dezavantaj**
4	0,27	0,37	0,35	0,23	0,25	0,30	0,35	0,40	0,51	0,57	0,77	0,80	0,88	0,90	0,81	0,91	2,63	0,67	**Dezavantaj**
5	1,64	1,89	1,93	1,45	1,12	0,88	0,75	0,67	0,57	0,63	0,69	0,72	0,76	0,83	0,70	0,66	1,81	1,04	**Zayıf**
6	0,33	0,38	0,42	0,43	0,38	0,36	0,35	0,29	0,33	0,41	0,47	0,43	0,44	0,45	0,47	0,46	1,11	0,44	**Dezavantaj**
7	3,28	2,43	2,67	2,28	2,26	2,56	2,48	2,32	2,49	2,60	2,29	1,96	1,96	1,94	1,81	1,50	4,97	2,46	**Orta**
8	8,08	6,70	5,85	6,46	7,16	6,31	5,56	4,87	5,29	6,10	6,00	5,05	4,94	4,89	4,80	3,88	15,03	6,29	**Güçlü**
9	0,91	1,00	0,72	0,58	0,47	0,44	0,46	0,39	0,38	0,37	0,29	0,29	0,44	0,42	0,40	0,45	1,59	0,56	**Dezavantaj**
10	0,93	0,40	0,23	0,06	0,36	0,56	0,12	0,04	0,32	0,55	0,13	0,17	0,18	0,13	0,12	0,12	0,36	0,28	**Dezavantaj**
11	2,17	2,22	3,15	4,26	8,05	4,93	5,17	5,28	5,80	6,67	8,13	6,66	7,17	6,89	7,42	8,05	25,18	6,89	**Güçlü**
12	0,52	0,43	0,42	0,39	0,45	0,51	0,39	0,28	0,32	0,36	0,37	0,31	0,34	0,31	0,26	0,47	1,56	0,45	**Dezavantaj**
13	0,19	0,12	0,11	0,14	0,10	0,11	0,17	0,09	0,04	0,11	0,11	0,08	0,14	0,14	0,15	0,16	0,62	0,15	**Dezavantaj**
14	7,49	4,47	5,16	4,67	4,76	3,41	3,53	3,56	1,96	3,38	4,52	4,15	2,97	1,68	2,21	2,05	4,57	3,80	**Orta**
15	2,41	1,13	1,77	1,07	1,84	1,60	0,85	1,03	0,93	0,75	1,24	1,36	1,77	1,46	1,32	1,34	6,01	1,64	**Zayıf**
16	0,26	0,21	0,26	0,23	0,23	0,15	0,15	0,12	0,14	0,20	0,20	0,19	0,25	0,24	0,22	0,19	0,77	0,24	**Dezavantaj**
17	4,01	1,63	1,63	1,56	1,20	1,30	1,27	1,28	1,02	1,15	1,18	1,15	1,52	1,71	1,58	1,30	3,97	1,67	**Zayıf**
18	1,49	1,23	1,59	1,66	1,60	1,63	1,71	1,45	1,31	1,50	1,57	1,51	1,75	1,55	1,35	1,14	4,86	1,70	**Zayıf**
19	1,48	1,52	1,63	1,60	1,63	1,69	1,77	1,83	1,81	2,22	2,49	2,56	2,97	2,91	2,73	2,54	10,35	2,57	**Orta**
20	5,17	4,18	4,10	4,85	5,73	4,33	3,78	3,47	3,41	4,15	3,90	3,63	3,66	4,06	4,30	3,49	10,45	4,51	**Güçlü**
21	1,13	1,20	1,10	1,03	1,10	1,37	1,45	1,46	1,49	1,55	1,73	1,52	1,51	1,42	1,28	1,18	4,32	1,52	**Zayıf**
22	0,19	0,18	0,23	0,30	0,35	0,30	0,28	0,26	0,27	0,35	0,33	0,32	0,32	0,35	0,34	0,30	0,96	0,33	**Dezavantaj**
23	0,23	0,10	0,09	0,05	0,07	0,04	0,04	0,12	0,16	0,06	0,11	0,22	0,31	0,23	0,18	0,21	0,99	0,19	**Dezavantaj**
24	4,04	3,28	3,02	2,92	3,30	3,59	2,75	2,51	2,67	2,66	2,24	2,34	2,47	2,82	2,60	2,66	4,98	2,99	**Orta**

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

AKÜ endeks değerleri 2001 yılından başlayıp 2017 yılı da dahil olmak üzere her fasıl için ortalama değer hesaplanmıştır. Hesaplanan AKÜ endeksi ortalamasına göre fasıllar için karşılaştırmalı üstünlük durumu belirlenmiştir. Tablo 3'teki AKÜ indeks değerleri analizi sonucuna göre Türkiye'nin tarım sektöründe dezavantajlı olduğu fasıllar; 1,2,3,4,6,9,10,12,13,16,22 ve 23 numaralı fasıllardır. Bu fasıllarda Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahip değildir. Karşılaştırmalı üstünlüğün zayıf olduğu fasıllar ise; 5,15,17,18 ve 21 numaralı fasıllardır. Bu fasıllar için Türkiye karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bu fasıldaki ürünler için dış ticarette üstünlük söz konusudur. Fakat bu fasıllar daha da iyi olabilir. Türkiye'nin orta seviyede karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu fasıllar ise 7, 14, 19 ve 24 numaralı fasıllardır. Bu fasıllar için Türkiye dış ticarette söz sahibidir. Türkiye'nin tarım sektöründe güçlü bir şekilde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu fasıllar ise 8, 11 ve 20 numaralı fasıllardır. Bu fasıllar sırasıyla yenilen meyveler, değirmencilik ürünleri ve sebzeler, meyveler ve sert kabuklu meyvelerdir. Bu 3 fasıllın dış ticaretinde Türkiye dünyada söz sahibidir. Türkiye tarım sektöründe göre avantaja sahip olduğu fasıl sayısı 12 ve dezavantaja sahip olduğu fasıl sayısı da 12'dir.Türkiye'nin dünya dış ticaretindeki karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu oran fasıl sayısına göre %50'dir. Tarım sektörü için hesaplanan ASKÜ indeks değerleri Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4: Türkiye'nin Tarım Sektörünün ASKÜ İndeks Değerleri

Fasıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	ASKÜ Ortalama
1	-0,03	-0,32	-0,79	-0,84	-0,89	-0,85	-0,89	-0,84	-0,71	-0,90	-0,92	-0,92	-0,86	-0,77	-0,68	-0,74	-0,40	**-0,73**
2	-0,85	-0,89	-0,88	-0,89	-0,85	-0,89	-0,86	-0,80	-0,65	-0,56	-0,38	-0,29	-0,24	-0,25	-0,38	-0,46	0,19	**-0,58**
3	-0,60	-0,43	-0,41	-0,34	-0,33	-0,32	-0,31	-0,22	-0,29	-0,33	-0,29	-0,31	-0,23	-0,20	-0,16	-0,14	0,35	**-0,27**
4	-0,57	-0,46	-0,48	-0,63	-0,60	-0,54	-0,48	-0,43	-0,32	-0,27	-0,13	-0,11	-0,06	-0,05	-0,10	-0,05	0,45	**-0,28**
5	0,24	0,31	0,32	0,18	0,06	-0,06	-0,14	-0,20	-0,27	-0,23	-0,18	-0,16	-0,13	-0,09	-0,18	-0,20	0,29	**-0,03**
6	-0,51	-0,45	-0,40	-0,40	-0,45	-0,47	-0,48	-0,55	-0,50	-0,42	-0,36	-0,40	-0,39	-0,38	-0,36	-0,37	0,05	**-0,40**
7	0,53	0,42	0,46	0,39	0,39	0,44	0,43	0,40	0,43	0,45	0,39	0,32	0,32	0,32	0,29	0,20	0,66	**0,40**
8	0,78	0,74	0,71	0,73	0,75	0,73	0,70	0,66	0,68	0,72	0,71	0,67	0,66	0,66	0,65	0,59	0,88	**0,71**
9	-0,05	0,00	-0,17	-0,26	-0,36	-0,39	-0,37	-0,44	-0,44	-0,46	-0,55	-0,55	-0,39	-0,41	-0,43	-0,38	0,23	**-0,32**
10	-0,04	-0,43	-0,63	-0,89	-0,47	-0,28	-0,79	-0,91	-0,52	-0,29	-0,78	-0,71	-0,70	-0,78	-0,79	-0,79	-0,47	**-0,60**
11	0,37	0,38	0,52	0,62	0,78	0,66	0,68	0,68	0,71	0,74	0,78	0,74	0,76	0,75	0,76	0,78	0,92	**0,68**
12	-0,32	-0,40	-0,41	-0,44	-0,38	-0,33	-0,44	-0,56	-0,52	-0,48	-0,45	-0,53	-0,49	-0,53	-0,59	-0,36	0,22	**-0,41**
13	-0,69	-0,78	-0,80	-0,76	-0,81	-0,80	-0,71	-0,84	-0,93	-0,80	-0,80	-0,85	-0,75	-0,76	-0,74	-0,72	-0,24	**-0,75**
14	0,76	0,63	0,68	0,65	0,65	0,55	0,56	0,56	0,33	0,54	0,64	0,61	0,50	0,25	0,38	0,34	0,64	**0,55**
15	0,41	0,06	0,28	0,03	0,30	0,23	-0,08	0,01	-0,04	-0,15	0,11	0,15	0,28	0,19	0,14	0,14	0,71	**0,16**
16	-0,59	-0,65	-0,58	-0,62	-0,62	-0,73	-0,75	-0,78	-0,76	-0,67	-0,67	-0,68	-0,61	-0,61	-0,65	-0,68	-0,13	**-0,63**
17	0,60	0,24	0,24	0,22	0,09	0,13	0,12	0,12	0,01	0,07	0,08	0,07	0,21	0,26	0,22	0,13	0,60	**0,20**
18	0,20	0,10	0,23	0,25	0,23	0,24	0,26	0,18	0,14	0,20	0,22	0,20	0,27	0,22	0,15	0,07	0,66	**0,22**
19	0,19	0,21	0,24	0,23	0,24	0,26	0,28	0,29	0,29	0,38	0,43	0,44	0,50	0,49	0,46	0,44	0,82	**0,36**
20	0,68	0,61	0,61	0,66	0,70	0,62	0,58	0,55	0,55	0,61	0,59	0,57	0,57	0,60	0,62	0,55	0,83	**0,62**
21	0,06	0,09	0,05	0,02	0,05	0,16	0,18	0,19	0,20	0,22	0,27	0,21	0,20	0,17	0,12	0,08	0,62	**0,17**
22	-0,67	-0,69	-0,63	-0,54	-0,48	-0,54	-0,57	-0,59	-0,57	-0,48	-0,50	-0,51	-0,51	-0,49	-0,49	-0,53	-0,02	**-0,52**
23	-0,63	-0,82	-0,84	-0,90	-0,86	-0,92	-0,93	-0,79	-0,73	-0,88	-0,81	-0,64	-0,53	-0,62	-0,70	-0,65	-0,01	**-0,72**
24	0,60	0,53	0,50	0,49	0,53	0,56	0,47	0,43	0,46	0,45	0,38	0,40	0,42	0,48	0,44	0,45	0,67	**0,49**

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

ASKÜ endeks değerleri 2001 yılından başlayıp 2017 yılı da dahil olmak üzere her fasıl için ortalama değer hesaplanmıştır. Hesaplanan ASKÜ endeksi ortalamasına göre fasıllar için karşılaştırmalı üstünlük durumu belirlenmiştir. Tablo 4'teki ASKÜ indeks değerleri analizi sonucuna göre Türkiye'nin tarım sektöründe rekabet gücüne sahip olduğu fasıllar 7,8,11, 14,15,17, 18,19,20,21 ve 24 numaralı fasıllardır. Ayrıca tarım sektöründe 2017 yılına kadar rekabet gücüne sahip olmayıp 2017 yılında rekabet gücüne sahip olduğu fasıllar ise 2,3,4,5,6, 9 ve 12 numaralı fasıllardır. Türkiye'nin rekabet gücüne sahip olamadığı fasıllar ise 1, 10, 13, 16, 22 ve 23 numaralı fasıllardır. Türkiye tarım sektöründe 24 fasılın 11'inde rekabet gücüne sahiptir. Dünya ticaretinde fasıllara göre Türkiye'nin tarım sektörünün rekabet gücü oranı %46'dır.

Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlükler yöntemiyle analizinde net ihracatçı ve net ithalatçı olup olmadığının analizi ticaret dengesi endeks değeri ile belirlenmektedir. Tablo 5'de Türkiye'nin Tarım Sektörünün TDİ değerleri verilmiştir.

Tablo 5: Türkiye'nin Tarım Sektörüne Ait TDİ Değerleri

Fasıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	TDI Ortalama
1	0,31	0,33	-0,18	-0,14	-0,46	-0,29	-0,54	-0,52	-0,16	-0,96	-0,99	-0,98	-0,93	-0,68	-0,81	-0,91	-0,94	-0,52
2	0,96	0,99	0,98	0,98	0,98	0,99	1,00	0,98	0,98	-0,09	-0,14	0,69	0,92	0,98	0,61	0,80	0,72	**0,78**
3	0,65	0,68	0,59	0,54	0,50	0,47	0,48	0,52	0,50	0,40	0,39	0,40	0,47	0,53	0,45	0,62	0,56	**0,52**
4	0,31	0,23	0,20	-0,02	0,03	0,13	0,21	0,30	0,36	0,41	0,64	0,65	0,61	0,58	0,57	0,69	0,71	**0,39**
5	0,27	0,17	0,19	0,20	0,13	0,09	0,03	0,18	0,04	-0,06	-0,10	0,06	0,14	0,11	0,03	0,04	-0,03	**0,09**
6	0,17	0,24	0,33	0,23	0,03	-0,09	-0,06	-0,12	0,14	0,06	0,06	0,04	-0,09	-0,06	-0,02	-0,03	0,01	**0,05**
7	0,68	0,72	0,88	0,87	0,74	0,76	0,75	0,41	0,61	0,56	0,49	0,55	0,52	0,40	0,39	0,35	0,31	**0,59**
8	0,95	0,89	0,89	0,90	0,88	0,85	0,83	0,80	0,81	0,83	0,82	0,79	0,81	0,82	0,81	0,76	0,75	**0,83**
9	0,37	0,49	0,43	0,35	0,23	0,23	0,16	0,19	0,14	0,00	-0,03	-0,07	0,04	0,05	-0,08	-0,05	-0,28	**0,13**
10	-0,05	-0,65	-0,85	-0,94	-0,25	0,09	-0,87	-0,96	-0,71	-0,50	-0,89	-0,80	-0,84	-0,90	-0,88	-0,84	-0,88	-0,69
11	0,84	0,78	0,86	0,90	0,94	0,89	0,92	0,93	0,90	0,86	0,88	0,86	0,84	0,84	0,83	0,82	0,80	**0,87**
12	-0,50	-0,68	-0,73	-0,74	-0,76	-0,68	-0,77	-0,81	-0,74	-0,79	-0,76	-0,75	-0,71	-0,80	-0,81	-0,66	-0,74	-0,73
13	-0,80	-0,88	-0,90	-0,87	-0,87	-0,82	-0,59	-0,75	-0,90	-0,75	-0,69	-0,64	-0,62	-0,63	-0,63	-0,61	-0,57	-0,74
14	0,77	0,71	0,67	0,61	0,72	0,59	0,66	0,60	0,45	0,55	0,59	0,58	0,33	0,01	0,16	0,24	0,25	**0,50**
15	-0,14	-0,44	-0,18	-0,30	-0,18	-0,28	-0,33	-0,37	-0,36	-0,37	-0,22	-0,22	-0,13	-0,29	-0,30	-0,25	-0,18	-0,27
16	0,96	0,95	0,95	0,94	0,95	0,90	0,91	0,88	0,86	0,86	0,92	0,89	0,90	0,82	0,71	0,75	0,87	**0,88**
17	0,93	0,77	0,69	0,71	0,64	0,75	0,68	0,60	0,68	0,76	0,76	0,68	0,71	0,68	0,54	0,34	0,48	**0,67**
18	0,12	0,00	-0,05	0,03	0,14	0,19	0,21	0,16	0,10	0,03	0,02	0,08	0,09	0,07	0,00	-0,07	-0,08	**0,06**
19	0,63	0,67	0,64	0,64	0,64	0,61	0,64	0,65	0,64	0,65	0,68	0,73	0,75	0,76	0,75	0,76	0,76	**0,68**
20	0,96	0,93	0,95	0,95	0,93	0,90	0,89	0,88	0,92	0,92	0,90	0,91	0,91	0,91	0,90	0,92	0,92	**0,92**
21	0,01	-0,02	0,01	-0,08	-0,08	-0,01	0,09	0,17	0,24	0,19	0,20	0,21	0,17	0,14	0,08	0,08	0,02	**0,08**
22	0,46	0,60	0,58	0,40	0,48	0,33	0,31	0,27	0,17	0,25	0,10	0,14	0,05	0,04	0,05	0,08	0,06	**0,26**
23	-0,69	-0,85	-0,87	-0,95	-0,91	-0,94	-0,96	-0,87	-0,79	-0,93	-0,89	-0,82	-0,77	-0,78	-0,82	-0,82	-0,79	-0,85
24	0,21	0,30	0,28	0,33	0,36	0,46	0,36	0,29	0,31	0,31	0,25	0,27	0,28	0,31	0,26	0,26	0,28	**0,30**

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur**.**

TDİ endeks değerleri 2001 yılından başlayıp 2017 yılı da dahil olmak üzere her fasıl için ortalama değer hesaplanmıştır. Hesaplanan TDİ endeksi ortalamasına göre fasıllar için karşılaştırmalı üstünlük durumu belirlenmiştir. Tablo 5'teki TDİ indeks değerleri analizi sonucuna göre Türkiye'nin tarım sektörünün net ithalatçı olduğu fasıllar 1,10,12,13,15 ve 23 numaralı fasıllardır. Net ihracatçı olduğu fasıllar ise 2,3,4,5,6,7,8,9,11,14,16,17,18,19,20,21,22 ve 24 numaralı fasıllardır. İthalatçı fasıl sayısı 6 iken ihracatçı fasıl sayısı 18'dir. Türkiye'nin dünya ticaretinde fasıllara göre tarım sektörü net ihracat oranı %75'dir.

Son olarak Türkiye'nin tarım sektörüne ait fasıllara göre ürün haritası ASKÜ ve TDİ değerlerine göre Tablo 6'da oluşturulmuştur. Bu harita Türkiye'nin tarım sektöründe hangi fasıllarda dışa bağımlı, hangi fasıllarda net ihracatçı, hangi fasıllarda net ithalatçı ve hangi fasıllarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğunun haritasıdır.

Tablo 6: Türkiye'nin Tarım Sektörüne Ait Ürün Haritası

Fasıllar	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	C	C	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
2	C	C	C	C	C	C	C	C	C	D	D	C	C	C	C	C	A
3	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	A
4	C	C	C	D	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	A
5	A	A	A	A	A	C	C	C	C	D	D	C	C	C	C	C	B
6	C	C	C	C	C	D	D	D	C	C	C	C	D	D	D	D	A
7	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
8	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
9	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	D	D	C	C	D	D	B
10	D	D	D	D	D	C	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
11	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
12	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	B
13	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
14	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
15	B	B	B	B	B	B	D	B	D	D	B	B	B	B	B	B	B
16	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C
17	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
18	A	B	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	B	B	B
19	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
20	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
21	A	B	A	B	B	B	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A
22	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C	C
23	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
24	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Türkiye'nin tarım sektöründe ürün haritasına göre 2017 yılında söz sahibi olduğu fasıllar 2,3,4 ve 6 numaralı fasıllardır. Bu fasıllarda daha önceki yıllarda tarım sektörü dışa bağımlı iken 2017 yılında bu durum tersine dönmüş ithal eden konumdan ihraç eden konuma

gelinmiştir. 7,8,11,14,17,19,20,21 ve 24 numaralı fasıllarda Türkiye tamamen karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir. Bu fasıllar için tarım sektöründe Türkiye hem karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ve hem de net ihracatçı konumdadır. 1,10,13 ve 23 numaralı fasıllarda ise karşılaştırmalı dezavantaja sahip ve net ithalatçı konumdadır. 5,9, 15 ve 18 numaralı fasıllar da ise dalgalı bir seyir izlenirken 12 numaralı fasılda ise sadece 2017 yılında bir iyileşme söz konusu olup net ithalatçı konumdan net ihracatçı konuma gelinmiştir. 16 ve 22 numaralı fasıllar ise net ihracatçı konumda fakat dünya ticaretinde Türkiye'nin dezavantajlı olduğu fasıllardır. Tarım sektörü ürün haritasına göre ise 24 fasıllın 9 unda 2001 yılından bugüne kadar Türkiye, dünya ihracatında söz sahibidir.

6. SONUÇ

Küreselleşmeyle birlikte dünya ticaretinde rekabet her geçen gün zorlaşmaktadır. Zorlaşan koşullarla birlikte dış ticareti gerçekleştirmek ve devamlılığını sürdürmek, ülkeler için karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmaktan geçmektedir. Karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan ülkeler dış ticareti daha kolay bir şekilde yapıp ihtiyaçlarını gidermektedir.

Bu çalışmada Türkiye'nin tarım sektörüne ait 24 fasıldan dış ticaretteki karşılaştırmalı üstünlüğü analiz edilmiştir. Çalışmada AKÜ, ASKÜ ve TDİ değerleri kullanılmıştır. Hesaplanan AKÜ ve ASKÜ sonuçlarına göre Türkiye tarım sektöründe karşılaştırmalı üstünlüğe (rekabet gücüne) sahiptir. TDİ değerlerine göre ise Türkiye tarım sektörünün ihracatında net ihracatçı ülke konumundadır. Fakat 1,10,13 ve 23 numaralı fasıllarda hem net ithalatçı hem karşılaştırmalı dezavantaja sahip ve hem de dış ticarette dışarıya bağımlı hale gelmiştir. Bu fasıllardaki durumun tersine dönmesi için gereken adımların bir an önce atılıp tarım politikalarının revize edilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin sahip olduğu doğal kaynak, istihdam gücü ve tarım arazileri etkin kullanılırsa rahatlıkla uluslararası piyasalarda net ithalatçı konumdan net ihracatçı konuma geçilebilir. Türkiye'nin tarım sektöründe ürün haritasına göre 2017 yılında söz sahibi olduğu fasıllar 2,3,4 ve 6 numaralı fasıllardır. Bu fasıllarda daha önceki yıllarda dışa bağımlı iken 2017 yılında bu durum tersine dönmüş ve ihraç eden konuma Türkiye gelmiştir. Ayrıca 7,8,11,14,17,19,20,21 ve 24 numaralı fasıllarda Türkiye tamamen karşılaştırmalı üstünlüğe sahip ve net ihracatçı konumdadır.

Genel olarak değerlendirme yapılacak olursak Türkiye tarım sektöründe 24 fasıldan 12'sinde karşılaştırmalı üstünlüğe sahip, 11'inde rekabet gücüne sahip, 18 fasılda da net ihracatçı konumdadır. Fasıl sayılarına göre Türkiye tarım sektöründeki karşılaştırmalı üstünlük oranı % 50, rekabet gücü oranı % 46 ve net ihracat gücü oranı ise % 75'dir. Tarım sektörü ürün haritasına göre ise 24 fasıllın 9 unda 2001 yılından bugüne kadar Türkiye, dünya ihracatında söz sahibidir. Bu sonuçlardan hareketle Türkiye tarımsal potansiyeli yüksek bir ülkedir sonucuna ulaşılır. Türkiye tarım sektöründe bütün fasıllarda söz sahibi olmak ve bu fasıllarda net ihracatçı konumda olmak istiyorsa tarım sektörünün dünya piyasalarında rekabet edilebilirliği açısından üretimde verimlilik, teknoloji, kalite, katma değer, marka oluşumu, maliyet minimizasyonu, kayıt dışı, altyapı, ulaşım, bürokratik engeller gibi konularda dünya standartlarına uygun tarım politikalarını desteklemeli ve uygulamalıdır.

KAYNAKÇA

Altay, H. (2008), "Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi Kapsamında Türk Endüstrilerinin Avrupa Birliği (15) Pazarındaki Rekabet Gücü Düzeylerinin İncelenmesi: 1995-2007". Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21: 215-240.

Amighini A. (2005), "China in the International Fragmentation of Production: Evidence from the ICT Industry", The European Journal of Comparative Economics, 2 (2): 203-219

Balassa, B. (1965), "Trade Liberalisation and Revealed Comparative Advantage", The Manchester School of Economics and Social Science, 33: 99-123.

Bashımov, G. (2015), "Rusya Orman Ürünleri Sanayisinin İhracat Yapısı ve Rekabet Gücü", Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(2), 125-134.

Bashimov, G. (2015), "Özbekistan Pamuk Sektörünün Rekabet Gücünün Belirlenmesi", Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 2 (1), 99-104.

Bernhofen, Daniel M. (2005), "An Emprical Assessment of the Comparative Advantage Gains from Trade: Evidence from Japan", The American Economic Review, 95:1

Bojnec, S., Ferto, I. (2014), "Export Competitiveness of Dairy Products on Global Markets: The Case of the European Union Countries". Journal Dairy Science, 97, 1-13.

Çeştepe, H. (2012), "Türkiye'nin Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleriyle Ticaretinin Analizi". Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (2), 23-43.

Çiçek, R., Bashimov, G. (2016), "Orta Asya'nın Pamuk Ticaretindeki Karşılaştırmalı Üstünlüğünün Belirlenmesi", Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 12 (28), 1-14.

Erlat, G., Erlat, H. (2004), "Türkiye'nin Orta Doğu Ülkeleri ile Olan Ticareti, 1990-2002". GAP Bölgesinde Dış Ticaret ve Tarım, (Ed: E. Uygur ve İ. Civcir), Türkiye Ekonomi Kurumu Yayını, Ankara.

Ervani, E. (2013), "Export and Import Performance of Indonesia's Agriculture Sector", Journal of Economics and Policy, 6 (1), 54-63.

Goldin, Ian (1990), "Comparative Advantage: Theory and Application to Developing Country Agriculture-Research Programme on: Changing Comparative Advantage in Food and Agriculture", OECD Development Centre Working Papers, 16.

Hinloopen, J., Marrewijk, C.V. (2001), "On the Empirical Distribution of the Balassa Index", Review of World Economics, 137 (1), 1-35.

http://www.intracen.org/INTRACEN veri tabanı/Erişim Tarihi: 05.05.2018.

http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/Erişim Tarihi: 05.05.2018.

Ishchukova, N., Smutka, L. (2013), "Comparative Advantage: Products Mapping of the Russian Agricultural Exports", Agris on-line Papers in Economics and Informatics, 5(3), 13-24.

Kösekahyaoğlu, L., Özdamar, G. (2011), "Türkiye, Çin ve Hindistan'ın Sektörel Rekabet Gücü Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Uludağ Üniversitesi İktisadi veİdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 30(2): 29-49.

Kutlu, R. (2005), "Türkiye'nin İslam Ülkeleri Karşısındaki Rekabet Gücünün Ölçülmesi". İslami Araştırmalar Dergisi, 18 (4), 429-436.

Laursen, K. (1998), "Revealed Comparative Advantage and the Alternatives as Measures of International Specialization", Danish Research Unit for Industrial Dynamics (DRUID) Working Paper No: 98-30.

Levkovych, I. (2008), "Competitiveness of Cotton and Wheat Production and Processing in Central Asia", Agri-food Business: Global Challenges-Innovative Solutions, (Ed.: Glauben, T., Hanf, J.H., Kopsidis, M., Pienadz, A. ve Reinsberg, K.), IAMO, Vol. 46, 133-150.

Liesner, H. (1958), "The European Common Market and British Industry", The Economic Journal, 68(270): 302-311.

Ma, A.S. (2013), "Revealed Comparative Advantage Measure: ASEAN-China Trade Flows", Journal of Economics and Sustainable Development, 4(7), 136-145.

Maksymets, O., Lönstedt, L. (2015), "Trends in Markets for Forest Based Products and Consequences for Selected Countries", Open Journal of Forestry, 5, 697-710.

Mushanyuri, B.E., Mzumara, M. (2013), "An Assessment of Comparative Advantage of Mauritius", European Journal of Sustainable Development, 2 (3), 35-42.

Özçalık, M., Okur, A. (2013), "Türk tekstil ve hazır giyim sektörlerinin gümrük birliği sonrası AB-15 ülkeleri karşısındaki rekabet gücü", Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 205-223.

Özertan, G. (2013), "Türkiye Tarım Sektöründe Yapısal Dönüşüm ve Teknoloji Kullanımının Rolü", http://www.econ.boun.edu.tr/public_html/RePEc/pdf/201301.pdf [Erişim Tarihi: 20.05.2018]

Rana, P.B. (1988), "Shifting Revealed Comparative Advantage: Experiences of Asian and Pacific Developing Countries", Asian Development Bank, 42

Sarker, R., Ratnasena, S. (2014), "Revealed comparative advantage and half a century competitiveness of Canadian agriculture: A case study of wheat, beef and pork sectors", CATPRN Working Paper 2014-01,

Seyidoğlu, Halil (2015), Uluslararası İktisat, İstanbul: Güzem Can Yayınları,

Sharma, Abhijit (2004), "The Indian Economy Since Liberalisation: The Structure and Composition of Exports and Industrial Transformation (1980-2000), Industrial Dynamics, Innovation and Development", United Kingdom,

Şahinli, M. A. (2011), "Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler Endeksi: Türkiye Pamuk Endüstrisi Üzerine Bir Uygulama", Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, (21), 227-240.

Şimşek, N., Sadat, S. A. (2009), "ECO Pazarında Türkiye: 1997-2005 Dönemi Rekabet Gücü Analizi". Sosyo-Ekonomi, 2, 135-158.

Topçu, B. A., Sarıgül, S. S. (2015). Comparative Advantage and the Product Mapping of Exporting Sectors in Turkey. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(18), 330-348.

Türker, O. (2009), "Gümrük Birliği Sonrası Türkiye'nin Dış Ticaretinin Rekabet Gücü", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 32: 281-302.

Utkulu, U., İmer, H. (2009), "Türk Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün Avrupa Birliği Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü Karşısındaki Rekabet Gücünün Alt Sektörler Düzeyinde Ölçülmesi", Rekabet Dergisi, 36, 3-43.

Veeramani, C. (2006), "India and China: Changing Patterns of Comparative Advantage?", India Development Report. Erişim Tarihi: 08.04.2018. http://www.globelicsindia2006.org/Veeramani. Pdf, 1-20.

Vergil, H., Yıldırım, E. (2006), "AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Rekabet Gücü Üzerindeki Etkiler" Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26:1-21.

Wıdodo, T. (2008), "Shift in Comparative Advantage, Dynamic Market and Purchasing Power Parity in the East Asia, Doctoral Thesis", Graduate School of Economics Hiroshima University of Economics, Hiroshima, Japan.

Wolff, Edward N. (2000), "Has Canada Specialized in the Wrong Manufacturing Industries? Centre for the Study of Living Standarts (CSLS) Conference on the Canada-US Manufacturing Productivity Gap, Ottawa, Ontorio, Canada, 85,

Yılmaz, B. (2003), "Turkey's Competitiveness in the European Union: A Comparision with Five Candidate Countries Bulgarıa, The Czech Republic, Hungary, Poland, Romanıa and The EU 15" Ezoneplus Working Paper, 12: 1-20. http://www. ezoneplus.org/archiv/ezoneplus_wp_twelve.pdf.